

УКРАЇНСЬКА МОВА

Зошит-посібник

з інтегрованого мовно-літературного курсу

для 4-го класу закладів загальної середньої освіти

ЧАСТИНА 7

Як це влаштовано і як це працює?

Учня/учениці _____
(клас)

(навчальний заклад)

(ім'я та прізвище)

Київ
«Гене́за»
2021

ТИЖДЕНЬ ДВАДЦЯТЬ ЧЕТВЕРТИЙ

З'ясовуємо деталі

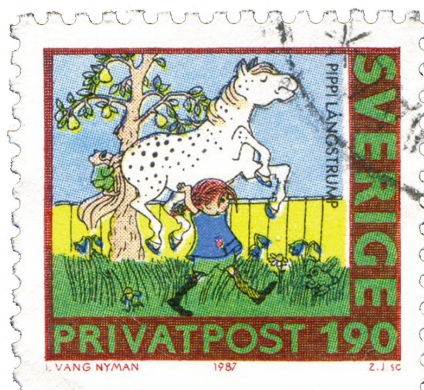
Цього тижня ти дізнаєшся:

- Чи може словосполучення перетворитися на слово?
- Що таке фактчекінг?
- Як залежні слова можуть уточнювати головне слово?
- Коли допомагає пантоміма?
- Що таке акровірш?

Досліджуймо

1. **А.** Розглянь марки з ілюстраціями до казок і прочитай прізвища літературних персонажів. Укажи стрілкою, у якому з творів можуть діяти перелічені персонажі. Запиши, від яких словосполучень утворене кожне з прізвищ.

Різночеревиківч _____

Вернидуб _____

Короткошортенко _____

Крутивус _____

Сіропальтович _____

Вернигора _____

Визнач, яке слово в кожному словосполученні є головним, а яке – залежним.

Б. Утвори з наведених у довідці словосполучень прізвища, які були дуже поширені серед козаків. Запиши їх.

<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>	
---	---

Довідка: затулити вітер, не їсти хліба, не пити води, скоро падати, гола борода, їсти сире.

Читаймо

2. Прочитай уривок із твору шведської письменниці Астрід Ліндґрен «Пеппі Довгапанчоха», щоб дізнатися, чим дівчинка Пеппі вразила своїх сусідів при першій зустрічі.

Того лагідного надвечір'я, коли Пеппі вперше переступила поріг вілли «Хованка», Томмі й Аніки не було вдома. Вони поїхали на тиждень до своєї бабусі, а тому й гадки не мали, що в сусід-

ньому будинку хтось оселився. Навіть коли вони, повернувшись додому, стояли біля своєї хвіртки й дивилися на вулицю, то все ще не знали, що тепер у них так близько з'явилась товаришка і їм буде з ким гратися. Вони стояли, розмірковуючи, який їм сьогодні випаде день: чи приємний, коли є чим розважитись, чи нудний, коли ніщо не спадає на думку, аж тут раптом відчинилася хвіртка з вілли «Хованка» і з неї вийшла чудна дівчинка. Томмі й Аніка зроду такої не бачили. Це вийшла на ранкову прогулянку Пеппі Довгапанчоха.

Ось який вона мала вигляд: морквяного кольору волосся, заплетене в дві цупкі кіски, що стирчали, мов палички, ніс картоплинкою, весь поцяткований ластовинням, великий рот із білими здоровими зубами. А вбрана вона була просто-таки химерно. Пеппі сама пошила собі сукенку. Сукенка мала бути блакитною, та блакитної матерії не вистачило, тому Пеппі в кількох місцях подоточувала червоні клапті. На довгі, худі ноги вона понатягала довгі панчохи – одну руду, другу чорну, а чорні черевики були рівно вдвічі довші за її ступні. Ці черевики тато купив дівчинці на виріст у Південній Америці, і ніяких інших черевиків вона не хотіла носити.

Та найдужче вразило Томмі й Аніку те, що на плечі в дівчинки сиділо мавпеня. Воно було одягнене в сині штанці, жовту курточку й білий солом'яний брилик.

Пеппі рушила вулицею, однією ногою ступаючи по тротуару, а другою – по риштаку. Томмі й Аніка не зводили з неї очей, поки її було видно. За якийсь час Пеппі повернулася назад. Тепер вона вже йшла задки – щоб не тратити сили, обертаючись зайвий раз. Дійшовши до хвіртки Томмі й Аніки, Пеппі стала. Діти мовчки дивилися одне на одне. Нарешті Томмі спитав:

– Чого ти йдеш задки?

– Чого я йду задки? – перепитала Пеппі. – Хіба ми живемо не у вільній державі? Хіба не можна ходити так, як кому хочеться? А крім того, я тобі скажу, що в Єгипті всі люди так ходять, і ні для кого це не дивина.

– А звідки ти знаєш? – спитав Томмі. – Ти ж не була в Єгипті.

– Я не була в Єгипті? Ова! Затям собі: я була скрізь, об'їздила цілий світ і бачила ще й

не такі дивовижі! Цікаво, що б ти сказав, коли б я пройшла вулицею на руках, як ходять усі в Індії!

– Усе це ти набрехала, – сказав Томмі.

Пеппі хвилину подумала.

– Так, набрехала, – сумно сказала вона.

– Брехати негарно, – мовила Аніка, що нарешті зважилась розтулити рота.

– Так, брехати дуже негарно, – погодилась Пеппі ще сумніше. – Але я часом забуваю це, розумієш? Та чи можна вимагати від дівчинки, в якої мама ангел, а тато – король Південного моря і яка сама ціле своє життя плавала по морях, щоб вона завжди казала правду? До того ж, – додала Пеппі, і її всіяне ластовинням личко засяяло, – можу вас запевнити, що в Конго нема жодної людини, яка б казала правду. Там тільки те й роблять, що брешуть. Починають о сьомій ранку, і так аж до заходу сонця. Тож коли я, бува, ненароком збрешу, вибачте мені, бо я надто довго жила в Конго. Але ж ми однаково можемо бути друзями, га?

– Певне! – сказав Томмі й раптом відчув, що сьогодні їм не буде нудно.

– Чому б вам не поснідати в мене? – запитала Пеппі.

– О, а й справді, – зрадів Томмі, – чому б нам не поснідати в тебе? Ходімо!

– Авжеж, – мовила Аніка. – Ходімо, швиденько!

– Але спершу треба відрекомендувати вас панові Нільсону, – сказала Пеппі.

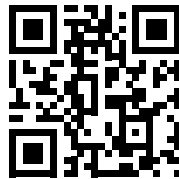
Мавпа зняла брилика й чемно вклонилася.

(Далі буде.)

*Переклад українською Ольги Сенюк,
ілюстрації – Арсена Джанік'яна*

Дізнайся, чи є в шкільній бібліотеці книжка Астрід Ліндґрен «Пеппі Довгапанчоха», і за бажанням прочитай її. Також на дозвіллі можеш послухати першу частину однойменної аудіокниги за QR-кодом (1) або подивитися першу серію мультфільму за QR-кодом (2).

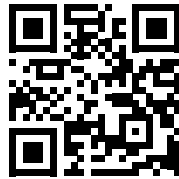
1

Досліджуймо

3. А. Прочитай перші два абзаци уривка й познач, до якого типу тексту можна віднести кожний із них. Доведи свою думку.

2

1-й абзац	2-й абзац
☐ розповідь	☐ розповідь
☐ опис	☐ опис
☐ міркування	☐ міркування

Б. Чи відповідає ілюстрація художника Арсена Джанік'яна опису Пеппі? Розглянь кадри з кінофільму та мультсеріалу за книжкою Астрід Ліндґрен. Чи відповідає персонаж опису авторки?

Nord Art, 1969, Швеція

Pippi Longstocking – Канада, 1997–1999

В. Чи є в поданому уривку міркування? Запиши, над чим розмірковувала Пеппі.

Зверни увагу! Літературний твір певного жанру може бути розповіддю, описом або міркуванням, але частіше він поєднує в собі різні типи текстів: і розповідь, і опис, і міркування.

Пишімо

4. Устав пропущені літери. У дужках запиши цифрою спосіб перевірки: 1 – перевірка за словником; 2 – перевірка за правилом; 3 – перевірка за сильною позицією звука.

Перевір, чи правильно позначено орфограми.

Зразок: червоні клапті (1).

Того лагідного надв_чір'я (___), хтось ос_лився (___), д_вилися (___)
на вул_цю (___), ч_рвоні (___) клапті, с_діло (___) мавп_ня (___),
вільна д_ржава (___), ми ж_в_мо (___), ти зна_ш (___).

Обговори з однокласником або однокласницею правильність виконання завдання.

Досліджуймо

5. Попрацюй фактчекером. Що таке факт, ти вже знаєш, а фактчекінг (англ. *checking*) – це перевірка достовірності фактів. Для цього ти можеш скористатися будь-якими надійними джерелами: інтернет-ресурсами, довідковою літературою тощо.

1. Ім'я Пеппі Довгапанчоха придумала донька Астрід Ліндгрен, коли, хворіючи, попросила матір розказати історію про дівчинку.

- ☐ факт ☐ не факт

2. Гроші в Швеції називаються крони.

- ☐ факт ☐ не факт

3. Пеппі Довгапанчоха зображена на шведській банкноті в 50 крон.

- ☐ факт ☐ не факт

4. Про пригоди Пеппі написала та сама авторка, що створила і «Карлсона, який живе на даху».

- ☐ факт ☐ не факт

5. Пеппі стала героїнею 9 фільмів і анімафільмів.

- ☐ факт ☐ не факт

6. Повне ім'я Пеппі – Піппілотта Віктуалія Рулльгардіна Крусмінта Ефраїмсдоттер Довгапанчоха.

- ☐ факт ☐ не факт

7. Шведською мовою ім'я дівчинки звучить як Піппі. Але в перекладі українською – Пеппі, французькою – Фіфі, словенською – Піка, а ісландською – Ліна.

- ☐ факт ☐ не факт

Обговори з однокласниками та однокласницями, якими джерелами інформації скористалися вони, щоб здійснити фактчекінг.

Творімо

6. Ти вже знаєш, що Пеппі Довгапанчоха мала повне ім'я: Піппілотта Віктуалія Рулльгардіна Крусмінта Ефраїмсдоттер Довгапанчоха. Створи чудернацьке ім'я.

Дій за інструкцією:

1. Напиши ім'я відомого блогера чи актора.

2. Далі допиши ім'я свого улюбленого літературного персонажа.

3. Потім додай кличку домашнього улюбленця.

4. Знайди на карті цікаву назву місцевості й запиши її.

5. Доповни запис одним із поданих прикметників: *пухкенький, куций, опецькуватий, блаґенький, квітчастий, строкатий, картатий, дірявий, смугастий.*

6. Запиши предмет гардероба, який першим спаде тобі на думку, і заверши ним ім'я.

Обговори з однокласниками й однокласницями імена, які створили вони. Намалюй портрет свого персонажа.

Пишімо

7. Поміркуй, яка цікава пригода могла б трапитися з вигаданим тобою персонажем, якби він або вона прокинулися в незнайомій місцині. Напиши розповідь про те, як твій персонаж вибиратиметься з халепи. Скористайся короткими питаннями-підказками.

Хто? Де? Коли? Що? Чому? Як?

Зроби аудіозапис свого тексту і прослухай його. Чи захотілося тобі щось змінити? За потреби відредагуй.

Досліджуймо

8. А. Визнач головне та залежне слово в кожному словосполученні.

Вечірня прогулянка – ранкова прогулянка

іти задки – іти вперед

пошити шорти – пошити сукенку

Чому до того самого головного слова можна дібрати різні залежні слова? У кожній парі підкресліть те словосполучення, яке трапилося в прочитаному уривку з твору Астрід Ліндґрен «Пеппі Довгапанчоха».

Словосполучення – це **уточнена назва** предмета, дії або ознаки.

Б. Утвори словосполучення, уточнюючи назви словами з прочитаного уривка у відповідній формі. Не забувай про прийменники, які поєднують іменники з іншими частинами мови. Стеж за тим, щоб у кожному рядку було записано одне словосполучення, а не кілька.

надвечір'я (якого?) _____

поїхали (на скільки?) _____

у будинку (якому?) _____

стояли (де?) _____

дивилися (на що?) _____

з'явилась (де?) _____

відчинилася (як?) _____

ніс (який?) _____

не вистачило (чого?) _____

понатягувала (що?) _____

черевики (які?) _____

Визнач у кожному словосполученні головне та залежне слово. Як залежні слова можуть уточнювати головне слово?

Дискутуймо

9. Створи власний опис зовнішності Пеппі, замінюючи в тексті Астрід Ліндґрен деякі прикметники.

Ось який вона мала вигляд: _____ кольору волосся, заплетене в дві цупкі кіски, що стирчали, мов палички, ніс картоплинкою, весь поцяткований ластовинням, великий рот із білими здоровими зубами. А вбрана вона була просто-таки химерно. Пеппі сама пошила собі сукенку. Сукенка мала бути _____, та _____ матерії не вистачило,

тому Пеппі в кількох місцях подоточувала _____ клапті. На довгі, худі ноги вона понатягала довгі панчохи – одну _____, другу _____, а _____ черевики були рівно вдвічі довші за її ступні. Ці черевики тато купив дівчинці на виріст у Південній Америці, і ніяких інших черевиків вона не хотіла носити.

Чи погоджуєшся ти з тим, що в самої Астрід Ліндґрен було руде волосся та улюблене синє плаття? Обговори з однокласниками та однокласницями, що могло вплинути на те, що письменниця обрала певні кольори для волосся та одягу дівчинки. Познач свою думку на шкалі й обґрунтуй.

Чи мала Астрід Ліндґрен руде волосся
й улюблене синє плаття?

Ні

Важко визначитися

Так

10. Прочитай наступний уривок із твору Астрід Ліндґрен «Пеппі Довгапанчоха» і дізнайся, як Пеппі готувала млинці.

Діти поминули хвіртку, що ледве трималася на завісах, і рушили стежечкою, посипаною жорствою та обсадженою старими, замшілими деревами, – мабуть, по них добре було лазити, – до вілли «Хованка» й піднялися на веранду. Там стояв кінь і їв овес із супової миски.

– Отакої! Чого це кінь стоїть на веранді? – здивувався Томмі. Він досі знав, що коні стоять у стайні.

– Та бачиш, – заклопотано сказала Пеппі, – в кухні він тільки заважав, а в вітальні йому не подобається.

Томмі й Аніка поплескали коня по спині й зайшли до будинку. Там була і кухня, і вітальня, і спальня. Але, видно, Пеппі цього тижня забула, що в п'ятницю треба прибрати дім. Томмі й Аніка сторожко озиралися навколо: може, десь у кутку сидить король Південного моря? Бо вони ще зроду не бачили короля Південного моря. Проте ніде не видно було ні батька, ні матері Пеппі. І Аніка несміливо запитала:

– Ти тут живеш зовсім сама?

– Звісно, ні! – сказала Пеппі. – Пан Нільсон і кінь також живуть зі мною.

– А твої тато й мама хіба не живуть тут?

– Ні, більше ніхто не живе, – радісно сказала Пеппі.

– А хто ж тобі каже, коли ввечері йти спати і все інше? – запитала Аніка.

– Я сама, – відповіла Пеппі. – Спершу кажу лагідно, а коли не послухаю, кажу ще раз суворіше, а вже як і тоді не хочу слухатись, то даю собі ляпаса, розумієте?

Томмі й Аніка не дуже її зрозуміли, але подумали, що це, мабуть, добрий спосіб. Тим часом вони зайшли до кухні, і Пеппі сказала:

– Наколótим тіста-іста, спечемо млинця-линця на сніданок-данок-анок.

Тоді взяла троє яєць і підкинула їх високо вгору. Одне впало їй на голову, розбилося так, що жовтком залило очі. Але решту двоє вона таки спіймала в каструлю, де вони й потовклися.

– Я не раз чула, що жовток корисний для волосся, – мовила Пеппі, витираючись. – Ось побачите, як у мене почне рости волосся, аж тріщатиме. Щоб ви знали, в Бразилії ніхто не вийде на вулицю, поки не намастить жовтком волосся. Зате там немає лисих. Правда, був колись один дід, що їв яйця замість мазити ними голову. І він таки справді полисів. Коли він виходив на вулицю, там зчинявся такий переполох, що доводилось викликати поліцію.

Розповідаючи про це, Пеппі спритно вибрала пальцями шкаралупу з каструлі. Тоді взяла щітку, що висіла на стіні, й заходилася колотити тісто так завзято, що аж бризки розліталися навкруги. Врешті вона вилила те, що лишилося, на сковороду. Коли млинець підпікся з одного боку, Пеппі підкинула його до стелі, він перевернувся в повітрі й знов упав у сковороду. А як млинець зовсім спікся, Пеппі кинула його через усю кухню просто в тарілку, що стояла на столі.

– Їжте! – гукнула вона. – Швидше їжте, поки млинець гарячий!

Томмі й Аніка взялися до млинця. Він їм дуже смакував.

Після сніданку Пеппі запросила їх до вітальні. Там не було ніяких меблів, крім величезного комода з безліччю шухляд. Пеппі повідчиняла шухляди й почала показувати Томмі й Аніці свої скарби. Там були яєчка рідкісних птахів, незвичайні мушлі й камінці, гарні різьблені коробочки, чудові срібні люстерка, разки перлин і багато інших речей, що їх Пеппі з батьком накупували, поки їздили по світі... Пеппі дала своїм новим друзям подарунки на згадку. Томмі одержав кинджал з руків'ям, оздобленим перламутром, а Аніка – різьблену коробочку. В коробочці був перстень із зеленим камінцем.

– Тепер ідіть уже додому, – сказала Пеппі. – Щоб завтра могли знов прийти. Бо як ви не підете звідси, то не зможете прийти сюди. А шкода, якби ви не прийшли.

Томмі й Аніка погодилися з нею і рушили додому. Вони проминули коня, що з'їв уже весь свій овес, і вийшли на вулицю крізь хвіртку вілли «Хованка».

Пан Нільсон махав їм услід бриликом.

(Далі буде.)

*Переклад українською Ольги Сенюк,
ілюстрації – Арсена Джанік'яна*

Дискутуймо

11. Чи були в житті Пеппі якісь правила? Якщо були, то які саме?
Чому кінь жив у будинку Пеппі на веранді?
Чи погоджуєшся ти з тим, що Пеппі досконало куховарила?

Творімо

12. Уяви, що ти актор або акторка театру мімів. Підготуйся до виконання ролі Пеппі в сцені на кухні, коли вона пече млинці. Випиши з уривка всі дії Пеппі під час приготування млинців. Запам'ятай ці дії, щоб показати їх за допомогою пантоміми. Попроси свого друга або подругу стати на час репетиції «дзеркалом» і повторювати за тобою всі жести, міміку. Обговоріть разом, чи треба щось змінити в твоїй пантомімі. Розіграй сцену перед глядачами.

Пишімо

13. Перечитай частину, у якій описано подарунки для Томмі й Аніки. Працюй зі словником. Поеднай слова з малюнками. Запиши тлумачення слів.

руків'я _____
люстєрko _____
різьблена _____
мушля _____
разок _____
перламутр _____
перлина _____

Досліджуймо

14. **А.** Який прийом віршування використала Пеппі у своєму мовленні, коли вона зі своїми гостями зайшла до кухні? З якою метою віршувала Пеппі? Чи відомі тобі які-небудь ігри з віршами?
- Б.** Прочитай два відомі акровірші Леоніда Глібова. Спробуй здогадатися, що таке акровірш. Свою гіпотезу перевір на с. 48, де наведено визначення цього літературного терміна.

ХТО БАБА?

Сидить хитра баба аж на версі граба.
– Ой не злізу з граба! – дурить діток баба.
– Вловить мені тую курочку рябую,
А я подарую грушку золотую.

ЩО ЗА ПТИЦЯ?

Між людьми, як пташка, в'ється,
У людей і їсть, і п'є;
Ходить старець, просить, гнеться,
А у неї всюди є.

У яких сферах життя можуть використовуватися акровірші?

Творімо

15. Створи акровірш з іменем свого улюбленого літературного персонажа. Тобі все вдасться! Пеппі, відверто кажучи, не зовсім вдався вірш, та попри все він став відомим.

Як написати акровірш

1. Запиши ім'я на рядках так, щоб літери розташувалися вертикально й ім'я можна було прочитати згори вниз.
2. Придумай і запиши в кожному рядку слова, що починаються з визначених тобою літер.
3. З кожним словом придумай речення. Подбай про змістовий зв'язок між реченнями.
4. Пошукай такі слова в кінці речень, щоб вийшла рима. Використай синоніми.

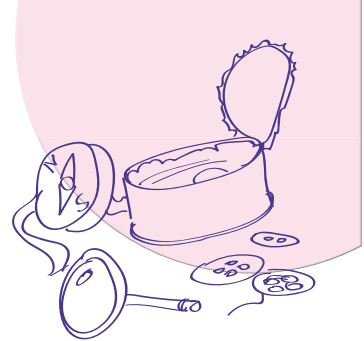

Пригадаймо

1. Як можна словосполучення перетворити на слово?
2. Як здійснити фактчекінг?
3. Для чого до головного слова добирати залежне?
4. У яких випадках може знадобитися пантоміма?
5. У який спосіб побудований акровірш?

ТИЖДЕНЬ ДВАДЦЯТЬ П'ЯТИЙ

Розшукуємо скарби

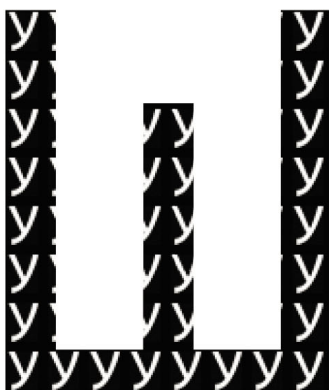
Цього тижня ти дізнаєшся:

- Чи є різниця між словами *шукач*, *пошуковець* та *пошуковик*?
- Чим діафільм відрізняється від ілюстрованої книжки?
- Скільки власних назв може мати предмет?
- Що таке конфлікт?
- Чи пам'ятають дорослі прочитані в дитинстві книжки?

Досліджуймо

1. А. Розгадай ребус.

3 = В

Якщо відгадка правильна, ти можеш прочитати слово, яким скорочено називають будь-яку онлайнову пошукову систему.

Чи можна знайти пояснення цього слова в тлумачному словнику? Чому?

З'ясуй будову цього слова.

У чому різниця між **пошукови́ком** та **шука́чем**?

Б. Напиши, що означають фразеологізми:

Шукати голку в скирті сіна – _____

Шукати вітра в полі – _____

Шукати вчорашнього дня – _____

Шукати себе – _____

Шукати пригод – _____

Шукати кістку в молоці – _____

Читаймо

2. Прочитай уривок із твору шведської письменниці Астрід Ліндгрен «Пеппі Довгапанчоха», щоб дізнатися, чому Пеппі не має ані хвилини вільної.

– Як гарно, що ви заглянули до мене, – мовила Пеппі й обтрусила фартух, від якого знов знялася біла хмара. Бо ж перед тим вона лежала на підлозі й качала тісто аж гай шумів. Томмі й Аніка навіть закашлялися від борошна.

– Що ти робиш? – запитав Томмі.

– Що я роблю? Коли скажу, що трушу сажу, такий хитрун, як ти, однаково мені не повірить. Сам бачиш: печу тістечка. Але скоро вже кінчаю. А ви тим часом посидьте на ящику з дровами.

Пеппі вміла швидко працювати, що є, те є! Томмі й Аніка сиділи на ящику з дровами й дивилися, як вона спритно ріже тісто, як кидає тістечка на дека, а дека – в піч. Їм майже здавалося, що вони сидять у кіно.

– Усе, – нарешті сказала Пеппі, кинувши в піч останнє деко, і захряснула дверцята.

– Що тепер робитимемо? – запитав Томмі.

– Що ви робитимете, не знаю, – відповіла Пеппі, – але я не можу ледарювати. Я пошуковець, а всі пошуковці не мають ані хвилини вільної.

– Хто ти? – перепитала Аніка.

– Пошуковець.

– А що це означає? – спитав Томмі.

– Пошуковець – це той, хто дає всьому лад і вишукує речі, які лежать не там, де слід, – відповіла Пеппі, змітаючи на купку борошно, що розсипалося по підлозі. – На світі скрізь валяється повно речей, і треба ж їх комусь вишукувати. От пошуковець і вишукує їх.

– Яких речей? – запитала Аніка.

– О, яких завгодно, – відповіла Пеппі. – Грудок золота, страусових пер, здохлих пацюків, гайок тощо.

Томмі й Аніка вирішили, що це цікава робота, й також захотіли стати пошуковцями, хоч Томмі признався, що він краще хотів би знайти грудку золота, а не якусь гайку.

– Побачимо, що нам трапиться, – мовила Пеппі. – Завжди можна щось знайти. Але поспішаймо, щоб інші пошуковці не вибирали всіх золотих грудок.

(Далі буде.)

Переклад українською Ольги Сенюк, ілюстрації – Арсена Джанік'яна

Досліджуймо

3. Чи є така професія – **пошуковець**? У чому різниця між **пошуковцем** і **шукачем**?

Як називається професія людини, яка шукає стародавні скарби й проводить розкопки? _____

Як називається людина, яка шукає того, хто здійснив злочин? _____

Як зветься людина, яка шукає докази на захист іншої людини? _____

Дискутуймо

4. Які з-поміж названих Пеппі речей для тебе теж були би скарбами?

Як ти розумієш слова Пеппі «**Завжди можна щось знайти**»?

Що ти робиш зі знахідками?

Пишімо

5. Уяви ситуацію спілкування, у якій було б доречним використати один із фразеологізмів, запропонованих у завданні 1. Напиши про це коротку розповідь, дотримуючись правил оформлення діалогу на письмі.

Обговори з однокласником або однокласницею, чи доречно у ваших роботах вжито обрані фразеологізми.

Досліджуймо

6. Уяви себе пошуковцем мовних явищ. Підкресли в прочитаному уривку з твору Астрід Ліндґрен:

- ✦ один фразеологізм;
- ✦ синонім до слова **швидко**;
- ✦ назву кондитерського виробу;
- ✦ слово зі значенням «чорна порошкова маса, що утворюється внаслідок неповного згоряння пального й осідає у печах, димоходах і т. ін.»;
- ✦ антонім до слова **працювати**;
- ✦ чотири форми того самого дієслова;
- ✦ три займенники.

Обмінюйтеся зошитами з однокласником або однокласницею і виконайте взаємоперевірку. Чи всі відповіді збіглися?

Пишімо

7. Познач, у якій частині слова трапилась орфограма, та встав пропущену літеру.

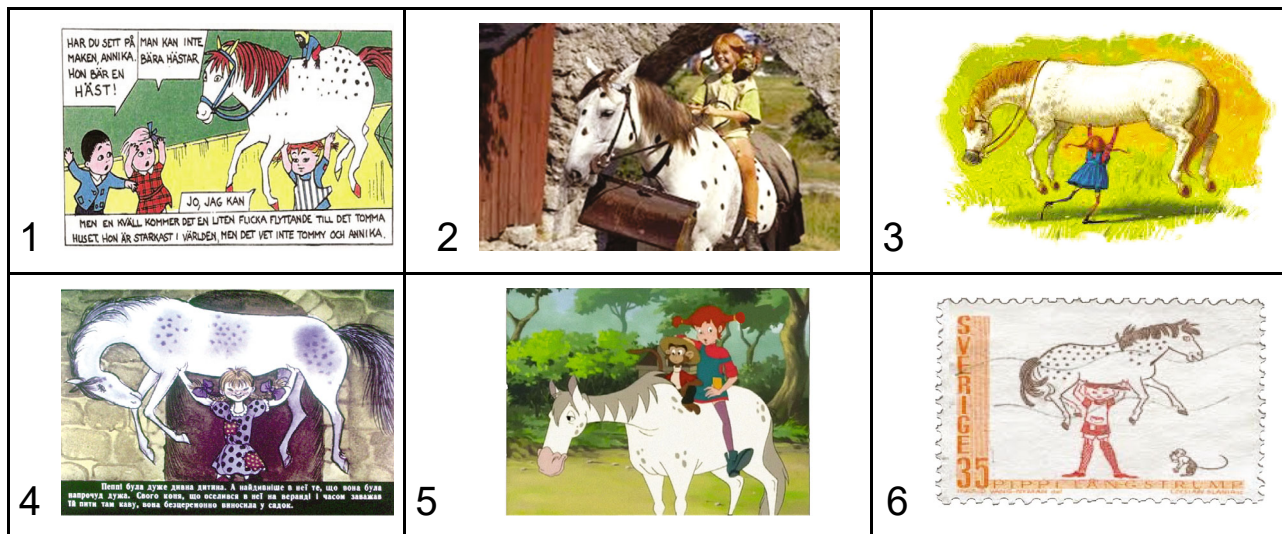
Л_жала на підлозі, ти роб_ш, с_дять у кіно, ящ_к з дровами,
сам бач_ш, захряснула дв_рцята, п_чу тіст_чка, не можу л_дарю-
вати, ані хв_лини вільної.

Обговори з однокласником або однокласницею правильність виконання завдання.

Досліджуймо

8. Розглянь зображення. Що є спільним, а що – відмінним?

Добери до кожного зображення відповідне визначення:

- ☐ ілюстрація (художник Арсен Джанік'ян)
- ☐ марка
- ☐ кадр з фільму
- ☐ кадр з анімафільму
- ☐ кадр з діафільму
- ☐ комікс

Напиши обґрунтування свого вибору.

Діафільм – послідовність зображень, віддрукованих на перфорованій плівці й тематично пов'язаних один з одним. Зазвичай кадри забезпечені текстом і становлять ілюстровану розповідь. Плівки можна переглядати за допомогою спеціального приладу – фільмоскопу. У минулі часи, коли ще не придумали DVD-плеєрів та інтернету, а мультфільми лише зрідка показували по телевізору, саме діафільми були однією з найулюбленіших дитячих розваг.

Досліджуймо

9. Утвори словосполучення, уточнюючи назви словами з прочитаного уривка у відповідній формі. Не забувай про прийменники, які поєднують іменники з іншими частинами мови. Стеж за тим, щоб у кожному рядку було записано одне словосполучення, а не кілька.

обтрусила (що?) _____

посидьте (де?) _____

працювали (як?) _____

вишукує (що?) _____

пер (яких?) _____

з'явилась (де?) _____

стати (ким?) _____

10. Прочитай наступний уривок із твору Астрід Ліндгрен «Пеппі Довгапанчоха» і дізнайся більше про справи пошуковців.

І троє пошуковців подалися у дорогу. Вони вирішили спершу пошукати навколо будинків, бо Пеппі сказала, що найкращі речі завжди трапляються поблизу людського житла, хоч і серед лісу часом можна знайти гаєчку.

– Буває і таке, – додала вона. – Я згадала, як колись шукала речі у джунглях Борнео. І серед нетрів, де не ступала людська нога, я знаєте що знайшла? Справжнісіньку дерев'яну ногу, зовсім нову. Я її потім віддала одному дідові, що не мав ноги, і він сказав, що такої і за гроші не купиш.

Томмі й Аніка поглядали на Пеппі, щоб навчитися, як має поводитися справжній пошуковець. А Пеппі бігала від одного краю вулиці до другого, заслоняла долонею очі від сонця і придивлялася до всього. Часом вона ставала навколішки, просувала руку між штахетами й розчаровано казала:

– Дивно! Мені здалось якраз, наче я побачила грудку золота.

– А треба неодмінно брати все, що знайдеш? – запитала Аніка.

– Так, усе, що лежить на землі, – відповіла Пеппі.

Неподалік від них, просто на траві перед своєю віллою, спав старий чоловік.

– Бачите, він лежить на землі, – зраділа Пеппі. – І ми його знайшли. Ану берімо!

Томмі й Аніка зовсім перелякалися.

– Ні, ні, Пеппі, не можна його брати! – сказав Томмі. – Та й що ми з ним зробимо?

– Що зробимо? Багато що можна зробити. Наприклад, тримати в клітці замість кролика й годувати кульбабою. Та як ви не хочете, то про мене. Хоч шкода буде, коли його спопаде якийсь інший пошуковець.

Вони пішли далі. Раптом Пеппі крикнула на весь голос:

– Ну, такої знахідки в мене ще ніколи не було! – і вона витягла з трави іржаву бляшанку. – Оце здобич! Дивовижна здобич! Бляшанки не часто трапляються.

Томмі недовіжливо спитав:

– А навіщо нам вона?

– Та на все! – відповіла Пеппі. – По-перше, в неї можна класти тістечка, і тоді вона буде чудовою Бляшанкою-з-Тістечками. По-друге, можна не класти тістечок, і тоді вона буде Бляшанкою-без-Тістечок. Це, звичайно, трохи гірше, але можна й так.

Пеппі оглянула бляшанку. Вона була справді дуже іржава і з діркою в дні.

– Мабуть, це буде Бляшанка-без-Тістечок, – задумливо мовила Пеппі. – Але її можна натягти на голову і гратися в темну ніч.

Пеппі натягла бляшанку на голову й почала мандрувати в ній по кварталі, мов пожежна вежа з залізним верхом, аж поки перечепилася через дротину і впала долілиць на дорогу. Бляшанка заторохтіла, вдарившись об землю.

– Ось бачите, – мовила Пеппі, стягаючи бляшанку. – Якби не вона, я впала б обличчям на землю і дуже забилася б.

– Так, але якби ти не натягла на голову бляшанки, то не перечепилася б через дротину, і... – почала Аніка.

Та не встигла вона доказати, як Пеппі знов радісно скрикнула й переможно підняла із землі шпудлю без ниток.

– Мабуть, у мене сьогодні щасливий день, – мовила вона. – Знайти таку чудесну шпудельку! Крізь неї можна видимати бульки з мила, а ще можна носити її на шнурочку замість намиста! Я зараз піду додому й негайно надіну її.

(Далі буде.)

Переклад українською Ольги Сенюк, ілюстрації – Арсена Джанік'яна

Дискутуймо

11. Чому Пеппі раділа, коли знаходила старі непотрібні речі?
Як ти розумієш слова Пеппі «**де не ступала людська нога**»?
Яке вміння допомогло їй бачити в цих речах щось корисне?
Бляшанка-з-Тістечками та Бляшанка-без-Тістечок – це різні бляшанки?
Скільки власних назв може мати бляшанка?
Як людина може використати вміння перетворювати непотріб на корисні речі?

Досліджуймо

12. Знайди в прочитаному уривку речення, у яких трапилися ці слова та словосполучення, та поясни їхнє лексичне значення.

Ставати навколішки, нетрі, штахети, впасти долілиць, шпуделька.

У разі труднощів звертайся до тлумачного словника.

Пишімо

13. Напиши розповідь про те, як ти або хтось із твоєї родини перетворив старі непотрібні речі на нові й корисні.

Обміняйтеся з однокласником або однокласницею текстами, обговоріть, що вдалося, а що варто поліпшити. За потреби відредагуй власний текст.

Читаймо

14. Прочитай наступний уривок із твору Астрід Ліндгрен «Пеппі Довгапанчоха» і дізнайся, у який спосіб Пеппі залагоджувала конфлікти.

Конфлікт – зіткнення протилежних інтересів, думок, поглядів; гостра суперечка.

Тієї миті біля однієї вілли відчинилася хвіртка і з неї вибіг хлопчик. Він, видно, був наляканий, і не дивно, бо за ним слідом гналися п'ятеро хлопців. Вони відразу догнали малого, притиснули до штахет і гуртом почали штовхати й бити його. Хлопчик заплакав і звів руки, щоб затулити обличчя.

– Даймо йому, хлопці! – гукав найбільший із напасників. – Щоб і носа не потикав на нашу вулицю!

– О, це вони так молотять Вілле, – мовила Аніка. – От поганці!

– Це той капосний Бенгт. Він завжди б'ється, – сказав Томмі. – І які боягузи, п'ятеро проти одного!

Пеппі підійшла до Бенгта, ткнула його пальцем у спину й запитала:

– Стривайте-но, ви хочете зробити з малого Вілле котлету, що накинулися на нього всі п'ятеро?

Бенгт обернувся й побачив дівчинку, якої досі ніколи тут не зустрічав. Зухвалу незнайому дівчинку, що зважилася стати йому на заваді. Спершу він тільки вражено витріщився на неї, потім зневажливо скривився.

– Хлопці, чуєте, хлопці! – гукнув він. – Облиште Вілле й гляньте на це опудало. Такого ще світ не бачив!

Він ляснув себе по колінах і зареготав. Хлопці оточили Пеппі, всі, крім Вілле, що витер сльози й несміливо став біля Томмі.

– Ви колись бачили такі коси? Справжнісінька пожежа! А такі черевики? – не вгавав Бенгт. – Може, позичиш мені одного? Я хотів би трохи поплавати, а не маю човна!

Він схопив Пеппі за косу, але відразу відсмикнув руку й вигукнув:

– Ой, я попик собі пальці!

Усі п'ятеро хлопців загукали, підстрибуючи навколо Пеппі:

– Червона Шапочка! Червона Шапочка!

А Пеппі стояла посеред кола і приязно всміхалася. Бенгт сподівався, що вона розсердиться, або почне плакати, або принаймні злякається. Побачивши, що слова не беруть Пеппі, він штовхнув її.

– Бачу, ти не дуже ввічливий з дівчатами, – мовила Пеппі.

Вона підняла його вгору своїми джкими руками, понесла до берези, що росла неподалік, і перевісила через гілляку. Потім узяла другого хлопця й перевісила через іншу гілляку, третього посадила на стовп хвіртки, четвертого перекинула через огорожу, і він гепнув на грядку з квітками, а останнього розбишаку вмостила в малесенький іграшковий візочок, що стояв на вулиці. Пеппі, Томмі, Аніка та Вілле мовчки дивилися на хлопців, що аж поніміли з подиву. Врешті Пеппі сказала:

– Ви боягузи. Нападаєте п'ятеро на одного! Це підлість. Та ще й штовхаєте беззахисну дівчинку. Ганьба! Ходімо додому, – покликala вона Томмі й Аніку. Потім звернулась до Вілле:

– Часом вони ще коли тебе зачеплять, скажи мені.

А Бенгтові, що й досі сидів на дереві й боявся ворухнутись, мовила:

– Коли ти хочеш ще щось сказати про мої коси й мої черевики, то краще кажи тепер, поки я не пішла додому.

Але Бенгт не мав більше чого казати ні про черевики Пеппі, ні про її коси. Тому Пеппі взяла в одну руку знайдену бляшанку, а в другу шпильку від ниток і пішла додому разом із Томмі й Анікою.

Вже в садку біля свого будинку Пеппі сказала:

– Так мені прикро, що я знайшла дві гарні речі, а ви вернулись без нічого. Вам треба ще трохи пошукати. Томмі, чому б тобі не зазирнути в дупло он того старого дерева? Для пошуковців нема кращих місць за такі дерева.

Томмі відповів, що однаково ні він, ні Аніка нічого не знайдуть, але, щоб не перечити Пеппі, засунув руку в дупло дерева.

– Ой! – вражено вигукнув він, витягаючи руку. Він тримав у жмені гарний-прегарний записник у шкіряній палітурці. В шкіряну петельку був засунутий маленький срібний олівчик.

– Дивно, – мовив Томмі.

– А бачиш! – сказала Пеппі. – Нема кращого, як бути пошуковцем. Я не розумію, чого так мало людей вибирають собі цю роботу. Столярів, шевців, сажотрусів тощо є скільки завгодно, а от пошуковцем мало хто хоче бути.

Потім Пеппі обернулася до Аніки:

– А чому б тобі не пошукати он під тим трухлявим пеньком? Під пеньками завжди щось знаходять.

Аніка засунула руку під пеньок і відразу витягла звідти коралове намисто. Вони з Томмі добру хвилину стояли, пороззявлявши роти, такі були вражені. І вирішили, що відтепер щодня будуть пошуковцями.

Переклад українською Ольги Сенюк, ілюстрації – Арсена Джанік'яна

Дискутуймо

15. Як ти оцінюєш учинок Пеппі, коли вона кинулася захищати хлопчика? Як би вчинив або вчинила ти в такій ситуації? Чи завжди варто самому вирішувати конфлікти? Коли варто обов'язково і негайно залучати дорослих? Чого в жодному разі не треба робити під час конфлікту?

Творімо

16. Об'єднайтеся в групи для створення відеоролика із соціальною рекламою про протидію булінгу. Придумайте ситуацію, коли хтось потребує захисту. Поміркуйте, як поводить себе людина, яка є жертвою булінгу. Складіть діалог. Чи буде у вашому ролику оповідач? Якщо так, то придумайте для нього текст. Чи ви будете використовувати у своєму ролику плакати або титри? Проведіть репетицію перед однокласниками. Дізнайтеся враження глядачів. Зробіть відеозапис рекламного ролика та розмістіть його на онлайнній дошці для спільного перегляду.

Досліджуймо

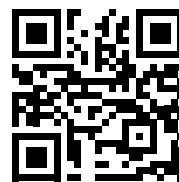
17. **А.** Знайди в прочитаному уривку речення, у яких трапилися ці слова та словосполучення, та поясни їхнє лексичне значення.

Зухвалий, стати на заваді, зробити котлету, опудало, бляшанка, трухлявий, сажотрус, кораловий.

У разі труднощів звертайся до тлумачного словника.

Б. Ти вже знаєш багато нового про рудоволосу добродушну бешкетницю Пеппі. Розгадай кросворд за QR-кодом.

Якщо відповіді на деякі питання викликають труднощі, звернись по допомогу до однокласників та однокласниць.

Пишімо

18. Шведська акторка Інґер Нільссон у 1969 році зіграла роль Пеппі Довгапанчохи. Зараз акторці вже понад 60 років, і вона, звичайно, змінилася. Порівняй дві фотографії актриси й напиши, що залишилося незмінним і дозволяє впізнати в теперішній пані Інґер колишню десятирічну Пеппі.

Досліджуймо

19. Визнач та запиши над кожним іменником відмінок.

Ляснув по колінах, стояв на вулиці, оточили Пеппі, гляньте на опудало, відсмикнув руку, ткнула пальцем, покликала Томмі.

Пишімо

20. Розпитай своїх батьків, бабусь і дідусів про те, чи читали вони в дитинстві книжку про Пеппі Довгапанчоку. Якщо читали, то з'ясуй, у якому віці, де саме і які залишилися враження. Можливо, дорослі малими дивилися мультфільм, діафільм або фільм за цим твором.

Напиши відповідне повідомлення для презентації в класі.

За результатами обговорення спільно створіть діаграму про те, скільки людей читали книжку, скільки дивилися мультфільм, скільки – діафільм, а скільки – фільм.

Пригадаймо

1. У чому полягає різниця між словами **пошуковик**, **пошуковець** та **шукач**?
2. Що спільного й відмінного між діафільмом та ілюстрованою книжкою?
3. Чи може предмет мати кілька власних назв?
4. Як краще вирішувати конфлікт: самостійно чи з допомогою дорослих?
5. Що дорослі пам'ятають про прочитані в дитинстві книжки?

ТИЖДЕНЬ ДВАДЦЯТЬ ШОСТИЙ

Послугуємося Мережею

Цього тижня ти дізнаєшся:

- Чому інтернет чекає на дисциплінованих людей?
- Що таке гіперпосилання?
- Які відмінки є прямими, а які – непрямыми?
- Чи кожен може написати статтю для електронної енциклопедії «Вікіпедія»?
- Чи існують правила пошуку інформації?

Пишімо

1. Розглянь хмару слів. Як ці слова пов'язані з пошуком інформації? Запиши спочатку слова, які будуть доречними, якщо говорити про друковане видання, а потім – якщо йтиметься про електронне видання. Доповни списки 1–2 словами за цією тематикою.

Друковані видання:

Електронні видання:

Що допомагає тобі швидше знайти потрібну інформацію в друкованих виданнях? А в інтернеті?

Досліджуймо

2. Опитай однокласників та однокласниць, якими джерелами інформації вони послуговуються. Доповни таблицю своїми варіантами джерел.

Джерела	Хто з однокласників користується
Словники	
Енциклопедії	
Підручники	
Журнали	
Вікіпедія	
Розповіді дорослих	

Звідки найчастіше беруть інформацію друзі й подруги? Чи всі перелічені джерела є надійними? Чому, на твою думку, деякі з них популярніші за інші?

Читаймо

3. Прочитай уривок із твору Тетяни Щербаченко (Стус) «Як не заблукати в Павутині» і поміркуй, це художній текст чи науково-популярний.

ЗНАЙДИ ТЕ, ЩО ШУКАЄШ

Інформації в Мережі над-над-надзвичайно багато, і навмання потрапити на необхідний сайт майже неможливо. Ти можеш шукати в Мережі не лише потрібні для навчання тексти, як-от мало-відомий твір улюбленого письменника, а навіть світлину автора та його детальну біографію. Також можеш скачати відеоуроки чи перекласти знайдену інформацію багатьма мовами світу.

Та передусім ти маєш чітко розуміти, що хочеш знайти. Інакше блукання Мережею перетвориться на немилосердне марнування часу. Один сайт посилає на інший, водночас вигулькує необов'язкова, але страшенно цікава інформація, яку хочеться відкрити в новому вікні, щоб потім передивитися всі посилання. Потім ти

натрапляєш на ще одну статтю, яка коли-небудь може знадобитися, а далі закликалка веде тебе до напрочуд жвавого обміну плітками про твого улюбленого актора... А ще ж треба докинути свої п'ять копійок до балачки в соціальній мережі... І поглянути на фотографії новенької з паралельного класу... І...

І от минає багато-багато-багато хвилин: без усякої користі спожито трафік, згайновано час. А головне – через неперервне **ПЕРЕЛІТАННЯ З САЙТУ НА САЙТ*** зовсім забулося: потрібно ж було знайти інформацію для шкільного реферату!

Запам'ятай важливе правило: аби з користю послуговуватися Мережею, слід бути дисциплінованою людиною. Навчися контролювати й шанувати власний час. Визначся з пріоритетами: яка інформація важлива, а без якої можна обійтися.

Існують різні спеціалізовані сайти, які полегшують орієнтування в безкрайому інформаційному морі-океані. Свою допомогу пропонують великі й малі каталоги та пошукові системи.

У каталогах списки сайтів упорядковані за темами. Наприклад, є велика категорія «Навчання», у ній менша – «Навчальні матеріали», у ній ще менша – «Уроки і тести онлайн», а вже в ній – список відповідних сторінок. Перелік, щоправда, не обов'язково відображає повну картину ресурсів за даною темою, адже власники сайтів не завжди реєструються в каталозі чи додають посилання на свій ресурс.

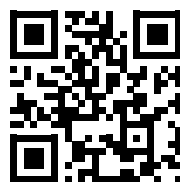
Неабияк стануть у пригоді й пошукові системи. Їх доволі багато – є власне українські, є світові, якими користуються в різних країнах, кожен своєю мовою. Майже в усіх браузерях вбудовано пошукове віконце (вгорі праворуч), а в деяких можна вводити пошуковий запит просто в адресний рядок.

Можеш скористатися, наприклад, такими пошуковими системами: meta.ua, google.com.ua. Почни з введення якоїсь із адрес в адресний рядок. Коли відкриється сторінка пошуку і ти побачиш спеціальне віконце, напиши в ньому формулювання свого запиту. Друкуй слова без помилок, інакше можеш нічого не знайти. Утім, деякі пошуковики такі розумні, що розпізнають помилки в словах і пропонують правильні варіанти.

* Перелітання з сайту на сайт ще називають «серфінгуванням».

(Далі буде.)

❖ Дізнайся, чи є в бібліотеці книжка Тетяни Щербаченко (Стус) «Як не заблукати в Павутині», і за бажанням прочитай її. Також можеш завантажити цю книгу з інтернету за QR-кодом.

Досліджуймо

4. А. Знайди в прочитаному уривку речення, у яких трапилися ці слова та словосполучення, і поясни їхнє лексичне значення.

Мережа, сайт, інформація, вікно, соціальна мережа, трафік, ресурс, пошукове віконце, запит, адресний рядок.

У разі труднощів звертайся до тлумачного словника.

- Б. Для чого авторка використовує в тексті різні за кольором і розміром шрифти?

Дискутуймо

5. Чи завжди тобі вдається відразу знайти в інтернеті потрібну інформацію?

Чи траплялися з тобою ситуації, схожі на ті, які описує авторка?

Як ти розумієш слова письменниці, що під час користування Мережею «слід бути дисциплінованою людиною»?

Пишімо

6. Запиши наведені в тексті поради щодо пошуку інформації. Як перевірити орфограми, які трапилися у твоєму записі?

Читаймо

7. Прочитай наступний уривок із твору Тетяни Щербаченко (Стус) «Як не заблукати в Павутині» і дізнайся, як можна знайти в інтернеті інформацію про себе.

ЯК ПРАЦЮЄ ПОШУКОВИК

Що точніше ти сформулюєш пошуковий запит, то менше випадкових посилань запропонує пошуковик.

Коли добирають слова (фразу), питання, яким цікавляться, переважно використовують основний лексичний запас.

Наприклад, якщо хочеш купити в мережевій крамниці електроніки найновішу модель клавіатури, краще не вживай СЛЕНГОВЕ СЛІВЦЕ* «клава». Проте якщо хочеш натрапити на обговорення моделей суперчутливих суперсучасних клавіатур на якомусь форумі, для пошукового запиту згодиться саме «клава».

У деяких випадках маловживані чи діалектні слова для формулювання пошукового запиту неабияк стануть у пригоді. Досліджуєш історію винайдення засобів пересування снігом? Синонім до «санчат» – слово «ґринджоли» – допоможе тобі знайти більше цікавинок.

Те саме стосується словоформ. Деякі пошуковики **ВМІЮТЬ САМОСТІЙНО** (так званий «морфологічний пошук») залучати в пошук слова в непрямих відмінках, в однині та множині, різного роду тощо. Та краще не покладатися на це й вписувати слова в початковій формі.

Дописувачі на сайт також намагаються передбачити, якими словами читачі формулюватимуть тематичні запити, тому обов'язково вводять їх у тексти й заголовки. Ці слова називаються «ключовими». Є ціла система правил з **ОПТИМІЗАЦІЇ**** сайту.

До речі, загалом сторінок результатів пошуку може бути кількадесят, і ти втомишся їх усі переглядати. Користувачі переважно обмежуються першими. Однак іноді на незначних, мало відвідуваних сайтах, посилання на які пошуковик дав ледь не насамкінець, можна знайти «ексклюзивні» дані.

Наприклад, твоє прізвище Шевченко, і ти хочеш упевнитися, що в Мережі легко знайти репортаж про районні змагання, опублікований на шкільному сайті... Зрозуміло, що на запит «Шевченко перемога» пошуковик запропонує кілька десятків сторінок із понад чотирма сотнями посилань, і твоя перемога буде засвідчена у хвостіку – після всіх перемог у національно-визвольних змаганнях та футболі. І то лише якщо сайт твоєї школи проіндексований пошуковиками.

Як же себе знайти? Ти вже знаєш: потрібно уточнити запит. «Школа №1 змагання з шахів Шевченко». Аж три результати? Вітаємо!

Чи слід іще більше уточнювати запит? Читай про це далі.

(Далі буде.)

❖ * **Сленг** (від англ. «slang») – особливі слова або нові значення вже існуючих слів, які використовуються для неформального, дружнього спілкування всередині певних груп (професійних, громадських, вікових тощо).

** **Оптимізація**, або **SEO** (від англ. «search engine optimization») – пошукове вдосконалення.

Досліджуймо

8. Чи використовуєш ти сленг або діалектизми у своєму мовленні?

Діалектизми – це слова, що вживаються на певній території країни.

Доповни стовпчики прикладами з власного мовлення або мовлення своїх рідних і знайомих.

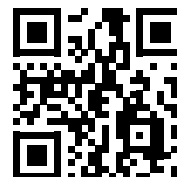
Молодіжний сленг	Загальновживане слово
клава	клавіатура
<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>

Діалектне слово	Загальновживане слово
ґринджоли	санчата
<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>

Читаймо

9. Прочитай уривок вірша Оксани Мох за QR-кодом.
Випиши незрозумілі тобі слова.

Досліджуймо

10. А. Порівняй виписані з вірша Оксани Мох слова з тими, які записали однокласники й однокласниці. Спробуйте допомогти одне одному в тлумаченні незнайомих слів. Поміркуй, чому одні й ті самі предмети та поняття мають різні назви в різних місцевостях.

Зверни увагу на виділення в тексті. Натиснувши на них, ти перейдеш на сторінку в інтернеті, де дізнаєшся лексичне значення виділених слів.

Гіперпосилання, або просто **посилання** – активний (виділений кольором) текст, зображення чи кнопка на вебсторінці, натиснення на які (активізація гіперпосилання) зумовлює перехід на іншу сторінку або іншу частину поточної сторінки.

Б. Заміни виділені слова синонімами із загальноновживаної лексики й прочитай вірш. Чи став він тепер зрозумілим? Який вірш тобі було цікавіше читати? Поясни чому.

В. Досліди, чи у твоїй місцевості використовуються діалектизми на позначення предметів і явищ, описаних у вірші.

Пишімо

11. Запиши словосполучення, використовуючи іменник у формі називного відмінка в однині.

у мережевій крамниці – _____

випадкових посилань – _____

суперсучасних клавіатур – _____

для пошукового запиту – _____

у непрямих відмінках – _____

Серед відмінків розрізняють прямі та непрямі. **Прямі** відмінки – це **називний** і **кличний**. **Решта** відмінків – **непрямі**.

Для чого потрібні прямі відмінки? Називний – для утворення граматичної основи речення. Кличний – для звертання до людини. Усі частини мови, що змінюються за відмінками, у словнику завжди записані у формі називного відмінка.

А для чого потрібні непрямі відмінки? Для утворення словосполучень.

Творімо

12. Об'єднайтеся в групи для створення відеоролика із соціальною рекламою щодо протидії **фейкам** (*неправдивій інформації*). Чому важливо перевіряти правдивість інформації? До чого може призвести поширення

помилкових чи брехливих відомостей? Оберіть одну із запропонованих ситуацій і розіграйте діалог про її можливі наслідки.

1) По радіо повідомили неправдиву новину.

2) Однокласник поширив неперевірену інформацію про конкурс для школярів-блогерів.

3) Організатори шкільного свята в оголошенні вказали неправильну дату проведення вистави.

Досліджуймо

13. Попрацюй фактчекером. Укажи джерело, яке допомогло тобі перевірити інформацію (довідник, енциклопедія, інтернет, розповідь однокласника або дорослих тощо).

1. Коала може спати вісімнадцять годин на добу.

☐ факт

☐ не факт

Джерело: _____

2. Один із кратерів планети Венера названо на честь Тараса Шевченка.

☐ факт

☐ не факт

Джерело: _____

3. Байка – це омонім.

☐ факт

☐ не факт

Джерело: _____

4. На кожного жителя нашої планети припадає по 30 елементів конструктора LEGO.

☐ факт

☐ не факт

Джерело: _____

5. Найбільше слів в українській мові починається з літери «Н», а найменш уживаною є буква «Ц».

☐ факт

☐ не факт

Джерело: _____

6. Щодня людина кліпає близько 15 тисяч разів.

☐ факт

☐ не факт

Джерело: _____

Обговори з однокласниками та однокласницями, якими джерелами інформації скористалися вони, щоб здійснити фактчекінг.

Читаймо

14. Прочитай наступний уривок із твору Тетяни Щербаченко (Стус) «Як не заблукати в Павутині» і дізнайся, чому матеріали, розміщені у вікіпедії, потрібно перевіряти.

ДОВІРЯЙ, АЛЕ ПЕРЕВІРЯЙ

ВІКІПЕДІЯ – це велика мережева енциклопедія «про все-все-все» багатьма мовами. Побудована вона так, що кожен може написати до неї статтю або змінити ті, що вже є. Але саме через це не варто цілковито довіряти Вікі (так її скорочено називають).

Якщо ти вважаєш себе досвідченою в певних питаннях людиною й гадаєш, що твої знання можуть бути корисними, можеш теж долучитися до товариства енциклопедії. Однак спершу уважно прочитай правила додавання чи редагування текстів. Утім, читання правил та інструкцій не завадить ніколи й ніде.

Уважно стався й до онлайн-словників і перекладачів. Вони швидкі й досить зручні, якщо треба негайно дізнатися значення якогось слова або фрази, щось уточнити. Та довіряти онлайн-перекладачеві робити шкільне завдання з англійської, мабуть, не варто.

У інтернеті загалом є багато довідників і словників, які, безсумнівно, стануть корисними інструментами під час навчання. Це видання визнаних авторів, відскановані й розміщені у Мережі.

(Далі буде.)

Пишімо

15. Уяви, що тобі потрібно створити статтю для онлайн-енциклопедії. Обери явище, опиши його, доповни цікавими фактами. Склади список джерел, із яких можна дізнатися більше про описане явище. Визнач слова, які, на твою думку, слід забезпечити гіперпосиланнями. Зроби на папері модель вебсторінки з посиланнями. Презентуй свою роботу в класі.

Читаймо

16. Прочитай наступний уривок із твору Тетяни Щербаченко (Стус) «Як не заблукати в Павутині» і дізнайся, що робити, коли в бібліотеці немає потрібної тобі книжки.

МЕРЕЖЕВІ БІБЛІОТЕКИ Й КНИЖКИ

Якщо в бібліотеці немає потрібної тобі книжки, а купувати її в книгарні дорого, цій біді зарадять віртуальні бібліотеки. В них ти можеш знайти багато художньої, навчальної та науково-популярної літератури.

Читати можна з монітора (але не доводь свої очі до того, що перед ними почнуть бігати чорні мурашки!), можна щось роздрукувати або скористатися дедалі більш популярною електронною книжкою. Коли навчатимешся в університеті, онлайнові каталоги головних бібліотек міста допоможуть тобі заощадити час. Ти зможеш не виходячи з дому побачити, чи є потрібна книга в бібліотеці. Але май на увазі, що іноді старі видання не заносять до такої бази даних, тож не варто повністю покладатися на цю інформацію.

Коли зануришся у світ мережевих бібліотек, з'явиться спокуса полегшити собі навчання. Десятки сайтів пропонуватимуть завантажити готові реферати, тематичні твори чи виконані домашні завдання. Утім, ти, мабуть, розумієш, що так можна вскочити в неабияку халепу. По-перше, ніхто не гарантує, що все в запропонованому матеріалі правильне. По-друге, ти можеш прийти на урок і виявити, що весь клас «позичив» у Мережі один і той самий реферат, а вчителька знає його напам'ять, бо попередні класи теж його скачували.

Тож якщо вже користуватися загальнодоступною інформацією, краще обирати першоджерела: книжки, на основі яких можна й реферат написати, і знайти правильні відповіді на тестові завдання. Їх викладають у Мережу в різних форматах.

(Далі буде.)

Досліджуймо

17. Визнач відмінок іменника в поданих синтаксичних одиницях. Які з них є словосполученнями, а які – граматичною основою речення?

Читати з монітора, навчатимешся в університеті, зарадять бібліотеки, допоможуть каталоги, покладатися на інформацію, знайти відповіді, ускочити в халепу, учителька знає.

18. Прочитай з олівцем у руці поради Тетяни Щербаченко (Стус) щодо того, як ефективно шукати інформацію в інтернеті. Познач номери тих порад, які тобі вже були відомі раніше.

Аби не марнувати часу, дослухайся до таких порад:

1. Уточнюй запит, якщо шукаєш щось визначене. Наприклад, якщо ти введеш у Google просто «вишиванка», отримаєш понад 800 тисяч результатів. Там будуть і крамниці, де можна придбати такий товар, і фотографії, і викрійки, схеми для вишивання чоловічих, жіночих, дитячих сорочок. Якщо ж додати «вишиванка візерунки», кількість результатів суттєво зменшиться, а на перших двох сторінках тобі запропонують зображення чи описи вишивки й детальні візерунки.
2. Якщо потрібно знайти точну цитату, візьми її в лапки, наприклад: «Любїть Україну, як сонце любїть».
3. Коли треба вибрати лише одне зі значень слів, то використовуй «+». Наприклад, на запит «стїльники + бджоли» Google видасть результати стосовно бджолярства. А на запит «стїльники + телефони» – усе те, що стосується мобільного (стїльникового) зв'язку.
4. Щоб виключити одне зі значень, постав перед ним «–». Запит «стїльники – телефони» дасть посилання на ігри, тротуарну плитку, ті ж бджоли – загалом на все, що причетне до стїльників, але не стосується телефонів.
5. Використовуй розширений пошук, де можна вказати бажану мову сторінки, країну, обрати формат файлу. Наприклад, знайти книжку лише в форматі PDF або пісню тільки у форматі MP3.
6. Користайся різними пошуковиками. Деякі з них обмежені зонами свого регіону, тож недосяжні для інших країн. Певну роль відіграють і рейтинги сайтів, які можуть різнитися на різних пошуковиках. Відтак на одному пошуковому ресурсі сайт може стояти у перших рядках результатів, а на іншому – далеко у хвості.
7. Шукай кількома мовами!

Іноді буває й таке, що знайти потрібну інформацію ніяк не вдається. Цьому можна зарадити. Постав запитання мережевїй спільноті на тематичних форумах або, приміром, у сервісі «запитання й відповіді» популярних пошуковиків.

Отже, пошук опановано!

Ти навіть точно знаєш, що на якісь сайти обов'язково захочеш повернутися. У браузері є можливість внести посилання у «Вибране». Упорядкуй свої теки у «Вибраному», дай їм назви відповідно до тем: «уроки історії», «усе про левів», «рецепти», «сучасна проза», «мережеві книгарні» тощо.

Тепер тобі частенько траплятимуться відомості, які хотілося б поглибити. Можеш сміливо давати завдання пошуковикам!

Досліджуймо

19. Як гадаєш, читачам якого віку адресовані поради Тетяни Щербаченко (Стус)? Спробуй пояснити свою думку.

- ☐ 3–7 років
- ☐ 8–11 років
- ☐ 12–14 років

Запиши 2–3 аргументи на захист власної думки.

Пишімо

20. Напиши есе про вплив на наше життя великої кількості друкованої та електронної довідкової літератури. Чи може це обтяжувати нас?

Пригадаймо

1. Чому треба бути дисциплінованими в інтернеті?
2. Навіщо потрібне гіперпосилання?
3. Для чого ми ставимо слова в прямі та непрямі відмінки?
4. Чи легко написати статтю для вікіпедії?
5. Які є правила пошуку інформації?

ТИЖДЕНЬ ДВАДЦЯТЬ СЬОМИЙ

Практикуємо хімію

Цього тижня ти дізнаєшся:

- Чи можна за художніми творами навчитися кухарити?
- Як написати оголошення?
- Як науково-популярна література допомагає опанувати кухарство?
- Що таке підмет і присудок?
- Чи можна ті самі відомості викласти і в науково-популярному тексті, і в художньому?

Досліджуймо

1. **А.** Пригадай або перечитай, як Пеппі Довгапанчоха готувала млинці для своїх друзів. Напиши, з чого готують тісто для млинців. Чи про всі інгредієнти згадала авторка? Чому? На що розраховує письменниця?

Рецепт тіста для млинців	Про які інгредієнти тіста згадано в повісті
<hr/> <hr/> <hr/>	<hr/> <hr/> <hr/>

Рецепт – вказівка про склад і спосіб виготовлення суміші, страви тощо.

- Б. Розглянь обкладинки книжок. Хто із зображених персонажів був чудовим кухарем? Чи можна навчитися кухарити за художнім твором?

Читаймо

2. Прочитай два тексти і з'ясуй, чи можна їх назвати рецептами.

1)

Юшка рибна

Інгредієнти: риба дрібна для бульйону – 210 г, судак (філе без шкіри і кісток) – 125 г або щука, тріска, минтай, короп – 185 г, картопля – 300 г, цибуля ріпчаста – 50 г, томатне пюре – 40 г, петрушка (корінь) – 5 г, масло вершкове, сало шпик – по 15 г, часник – 4 г, бульйон – 700 г, перець запашний горошком, лавровий лист, петрушка, кріп (зелень) – по 10 г, сіль за смаком.

2) Для приготування страви на чотири персони потрібно: 600 г м'ясного фаршу, 4–5 цибулин, 100 г бекону, 50 г томатної пасти, 400 г спагеті, сіль, солодкий і гострий перець. Тонко нарізаний бекон підсмажте на сковороді, додайте дрібно порізану цибулю і обсмажте її до золотавого кольору. Потім додайте м'ясний фарш і продовжуйте смажити, помішуючи. Коли м'ясо буде готове, додайте томатну пасту. За необхідності долийте воду, щоб вийшла кашоподібна маса. Зваріть спагеті і змішайте з отриманою м'ясною заправкою.

Пишімо

3. Запиши рецепт страви, яку ти вмієш готувати.

Обмінюйтеся з однокласником або однокласницею рецептами та спробуйте уявно «приготувати» описані страви. Чи вдалося зробити це без додаткових запитань? За потреби відредагуйте рецепти.

Досліджуймо

4. Познач, у чому полягають художні особливості кожної з листівок.

☐ багатоколірне зображення	☐ багатоколірне зображення
☐ малюнок	☐ малюнок
☐ фотографія	☐ фотографія
☐ шрифт	☐ шрифт
☐ образність	☐ образність
☐ чорно-біле зображення	☐ чорно-біле зображення

Яка з цих листівок тобі більше до вподоби? Чому?

Пишімо

5. Напиши есе на тему «Допомагає чи заважає реклама правильно харчуватися?». Познач, чи є у тексті:

- ☐ міркування
- ☐ цікаві порівняння та яскраві визначення
- ☐ неочікувані запитання

Досліджуймо

6. А. Погрупуй прикметники з однаковими суфіксами. Від слів якої частини мови утворено подані прикметники? Доведи, що кожний із них є багатозначним словом.

Малиновий, шоколадний, вишневий, абрикосовий, спаржевий, морквяний, каштановий, кукурудзяний, баклажановий, лимонний, бузковий, гірчичний, оливковий, помаранчевий, грушевий, персиковий, барвінковий, сливовий, шафрановий, пшеничний.

Б. Які історичні чергування голосних і приголосних звуків відбулися в коренях слів?

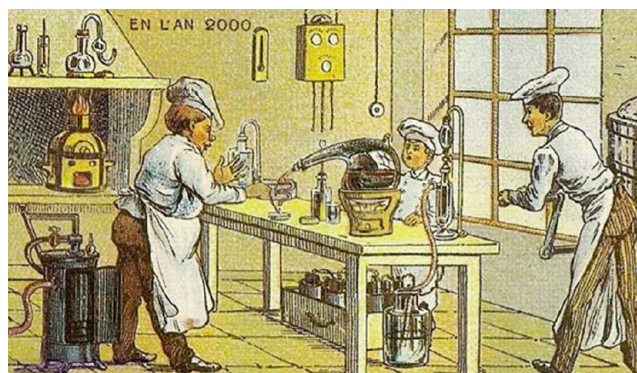
Чим можна пояснити дві букви **нн** у слові **лимонний**?

Зроби припущення: коли прикметники утворюються за допомогою суфікса **-ов-**, а коли – **-ев-**?

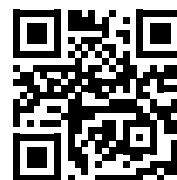
Дискутуймо

7. Розглянь листівку, створену 1899 року французьким художником Жаном Марком Коте, на якій митець спробував уявити, як куховаритимуть через сто років. Чому на столах і полицях немає звичних продуктів харчування? Чи справдилося його передбачення?

Досліджуймо

8. Переглянь відео за QR-кодом. Яку роль у ньому відіграють титри?

Переглянь відео стільки разів, скільки потрібно для пошуку відповідей на запитання.

1. За допомогою чого вирощують клітини штучного м'яса? _____

2. Які інгредієнти додають технологи до штучного м'яса для поліпшення смаку? _____

3. Скільки тонн м'яса використали у світі впродовж 2015 року? _____

4. Скільки тонн м'яса люди ймовірно використають у 2050 році? _____

5. Яке на вигляд лабораторне м'ясо, що потрапило до магазину? _____

6. Які три переваги штучного м'яса? _____

Записані відповіді – це факти чи судження?

Пишімо

9. 1. Які питання для дискусії з однокласниками та однокласницями ти пропонуєш після перегляду відео про штучну їжу?

2. Обери одне питання, напиши оголошення про проведення дискусії та розмісти його на онлайнній дошці. Обговори з учасниками, на чому кожен із них акцентуватиме увагу.

Як написати оголошення про подію

1. Повідом у заголовку, що це оголошення.
2. Напиши ЯКА ПОДІЯ? КОЛИ? ДЕ? відбуватиметься.
3. Розкажи, кого запрошено.
4. Повідом, хто написав оголошення.

Читаймо

10. Прочитай твір Юлії Смаль «Хімія і їжа», послуговуючись «Хрестоматією для читання в 3, 4 класах» («Видавництво Старого Лева», 2016; с. 179–181), і доведи, що науково-популярна література допомагає опанувати кухарство.

Досліджуймо

11. Прочитай анотацію до книжки «100 фактів про їжу» та напиши 5 способів використання інформації, поданої в цій книжці.

«100 фактів про їжу» – дитяча енциклопедія про їжу, технології її виробництва, а також неочікувані відкриття. Усередині не лише цікаві факти про історію страв чи дивні смакові вподобання історичних особистостей, а й базова інформація про поживні речовини, вітаміни, особливості тих чи інших продуктів. Із книжки читачі зможуть дізнатися про корисну та шкідливу їжу, а також про те, як їжа змінює світ. Видання розповідає, чому зробити желе з ківі неможливо, скільки мільярдів чашок напоїв щодня випивають люди або які прянощі дорожчі за срібло й золото.

Пишімо

12. Розглянь сторінку з книжки «100 фактів про їжу». Запиши за інформацією, уміщеною на цій сторінці, 6–8 запитань і запропонує однокласнику або однокласниці знайти на них відповіді.

Творімо

13. Хто з твоїх однокласників чи однокласниць так полюбляє куховарити, що міг би відкривати кулінарні секрети у своєму фуд-блогі? Які інші **хобі** (захоплення) є у твоїх друзів і подруг? Підготуй 3–4 запитання для інтерв'ю, щоб дізнатися, звідки він або вона бере потрібну інформацію. Зроби аудіозапис інтерв'ю і розмісти його на онлайнній дошці.

Читаймо

14. Прочитай початок твору Юлії Смаль «Кольорова хімія. Таємниці хіміка-криміналіста» («Хрестоматія для читання в 3, 4 класах», с. 181) з олівцем у руках. Підкресли ті слова або речення, які доводять, що цей науково-популярний текст адресований школярам, а не дорослим читачам.

Досліджуймо

15. А. Виконай завдання щодо визначення підмета і присудка в реченні:
а) доведи, що виділені слова є граматичною основою речення. Це різні речення (тобто виражені різні думки) чи форми того самого речення (тобто відбулася зміна граматичного значення)?

Учень малює коло. Учень малював коло. Учень малюватиме коло.

Речення виражає закінчену думку і вказує на час дії – теперішній, минулий чи майбутній.

б) яке з двох слів граматичної основи речення повідомляє про зв'язок із часом? Підкресли це слово двома рисками.

Від якого слова залежать граматичні значення підкресленого слова? Які саме граматичні значення? Підкресли це слово однією рисою.

Слово в граматичній основі речення, яке вказує на зв'язок із часом, називається **присудком**. Слово, поєднане взаємним зв'язком із присудком, називається **підметом**. Присудок і підмет складають граматичну основу речення.

Б. Знайди у реченнях підмет і присудок, відповідно підкресли їх.

Люди створили чорнила. Вони варили чорнила з різних плодів.
Люди писали глиною.

Порівняй послідовність своєї роботи з поданою.

Як визначити граматичну основу речення?

1. Змінити форму речення (час).
2. Знайти слово, яке при цьому змінюється. Це присудок.
3. Знайти слово, поєднане з присудком взаємним зв'язком. Це підмет.

Читаймо

16. Прочитай уривок твору Юлії Смаль «Кольорова хімія. Таємниці хіміка-криміналіста» («Хрестоматія для читання в 3, 4 класах», с. 182–183) і підготуй повідомлення про те, з чого виготовляють прості та кольорові олівці.

Досліджуймо

17. Знайди в реченнях підмет і присудок і відповідно підкресли. Визнач відмінок іменників та займенників. Зроби висновок, у якому відмінку вживається іменник або займенник, якщо він є підметом у реченні.

На різних поверхнях речовина лишала чорний слід. Слід легко стирався. Хіміки дослідили мінерал. Вони вивчили його здатність до малювання.

Читаймо

18. Дочитай твір Юлії Смаль «Кольорова хімія. Таємниці хіміка-криміналіста» («Хрестоматія для читання в 3, 4 класах», с. 183–185), щоб дізнатися, як хімія допомагає детективам. Поміркуй, чи могла авторка ті самі відомості викласти в художньому тексті. Що для цього їй знадобилося б?

Пригадаймо

1. Чи можна знайти рецепти страв у художньому творі?
2. Яка інформація має бути в оголошенні?
3. Як можна навчитися куховарити, користуючись науково-популярною літературою?
4. Як у реченні знайти підмет і присудок?
5. Чи можуть художній і науково-популярний тексти містити ті самі відомості?

Акрівірш – поетичний твір, у якому перші літери кожного рядка, прочитувані згори вниз, утворюють слово або речення, найчастіше – ім'я того, кому присвячено акрівірш.